

Ilmastoareena 2/2012

Aika Torstaina 1.11.2012 klo 13.00-15.00
Paikka Tieteiden talo (Kirkkokatu 6), Helsinki
Osallistujat Tilaisuuteen ilmoittautuneet: Liite 1

1. Kokouksen avaus

Kansliapäällikkö Hannele Pokka, ympäristöministeriö, ilmastoareenan puheenjohtaja

Puheenjohtaja, kansliapäällikkö Hannele Pokka avasi kokouksen klo 13.00 toivottaen kaikki tervetulleiksi. Päivän aiheista hän mainitsi, että käynnissä oleva energia- ja ilmastostrategian päivitys on kirjattu myös hallitusohjelmaan, ja ilmastomuutokseen sopeutuminen saattaa olla erityisen kiinnostava aihe tämänvuotisten Pohjanmaan tulvien jälkeen.

2. Kansallisen ilmasto- ja energiastrategian päivittäminen

Erityisasiantuntija Sami Rinne, työ- ja elinkeinoministeriö, energiaosasto

Käynnissä olevan kansallisen ilmasto- ja energiastrategian päivitykseen tutustuttiin alustavan sisällön pohjalta. Katsottaessa päästökehitysprojektia nykyisillä politiikkatoimilla vaikuttaa siltä, että ei-päästökauppasektorin osalta vaaditaan hieman lisätoimia kansallisen vuoden 2020 päästövähennystavoitteen saavuttamiseksi. Uusiutuvan energian osuuden osalta taas ollaan todennäköisesti pääsemässä 38 prosentin tavoitteeseen. On myös muistettava, että kyse on projektioista, joissa arvioidaan oletettavaa kehitystä nykyisillä toimilla. Kyse ei siis ole ennusteista.

Päivityksessä tarkastelun aikajänne ei ylety kovin paljon vuoden 2020 yli, vaan pääpaino on vuoden 2020 tavoitteiden saavuttamisessa. Vuonna 2008 valmistuneen strategian valmistelussa toteutettiin laajat kuulemiset, jollaisia ei ole nyt suunnitteilla. Strategian päivitys ja siihen kuuluva taustaraportti valmistuvat vuoden loppuun mennessä. Vuoden 2020 jälkeisen ajan osalta EU:n energia- ja ilmastopolitiikassa eräs tärkeä kysymys ovat tavoitteet: kuinka monta ja mille aloille (esim. energiatehokkuus, päästöt, uusiutuva energia...); ovatko tavoitteet sitovia vai ohjeellisia; ja ovatko tavoitteet unionin laajuisia vai kansallisia. Strategiassa esille nousevia aihealueita ovat mm. uusiutuvan energian edistäminen, mineraaliöljyn käytön vähentämisohjelma, kuluttajien rooli, päästökaupan ulkopuolisen sektorin joustokeinojen käyttö, maatalous ja ruoka sekä puhtaan teknologian edistäminen.

Energiamarkkinoiden osalta ajatuksena on saada sähkönkulutus joustamaan hinnan mukaan, jotta sähköntuotantokapasiteetin ei tarvitse joustaa niin paljon kulutshuippujen suuntaan. Tässä älykkäät sähkömittarit saattavat auttaa. Pienimuotoisessa sähköntuotannossa, kuten omakotitaloon asennetuissa aurinkopaneeleissa, eräänä haasteena taas on omasta käytöstä yli jäävän sähkön myynti. Tähän on liittynyt ongelmia, joihin liittyen julkinen valta joutuu pohtimaan mm. tulisiko ylijäämä sähkölle ostopakko ja ostaisiko sähkön jakelija vai sähköä tuottava yhtiö.

Puhtaan teknologian (cleantech) osalta yhtenä tavoitteena on luoda suomalaisille yrityksille kotimarkkinoita, ja vientimahdollisuudet parantaisivat myös vaihtotasetta.

Katsottaessa pitkää aikaväliä vuoteen 2050 saakka on jopa esitetty puheenvuoroja, joiden mukaan 80 prosentin päästövähennykset eivät riitä, vaan yhteiskunnan tulisi muuttua hiilinieluksi. Sinnikäs ongelma ovat maatalouden päästöt, joita on vaikea leikata. Esimerkiksi näitä kysymyksiä pohditaan, kun ensi vuonna aletaan laatia Suomen 2050-tiekarttaa.

3. Kommenttipuheenvuoro ilmasto- ja energiastrategiasta

Johtaja Jyri Seppälä, Suomen ympäristökeskus

Kommenttipuheenvuorossaan Seppälä nosti esille useita teemoja. Tärkeä kysymys on mikä on Suomen rooli EU:n ilmasto- ja energiapolitiikassa: pyritäänkö edelläkävijyyteen vai tehdäänkö vain välttämätön? Strategia näyttää kattavan tärkeät asiakokonaisuudet, mutta ratkaisevaa on mitä niistä linjataan. Näyttäisi siltä, että energiatehokkuus on nostettu aiempaa voimakkaammin esille, mutta onko sen rooli vieläkin riittävä? Entä onko hiilen käytön vähentämistä käsitelty? Sähkön ja laajemmin energian käytön kehitysennusteiden osalta Seppälä kaipasi enemmän läpinäkyvyyttä, jotta arviointiperusteet olisivat tiedossa. Samoin hän kaipasi selvyyttä päästökauppassektorin ja ei-päästökauppassektorin väliselle suhteelle, mikä liittyy päästöjen siirtämiseen sektorilta toiselle. Entä miten strategiassa on otettu huomioon riskit ja yllättävät mahdolliset kehityskulut (laadultaan kyse voisi olla esim. odotettua heikommasta talouskehityksestä tai Fennovoiman päätöksestä luopua ydinvoimalaitoshankkeestaan)? Näkökulmia, jotka tulee nostaa esille, ovat mm. strategian jalkauttaminen maakuntien ja kuntien strategioihin sekä paikallistason toiminnaksi, strategian nivoutuminen osaksi muita strategioita ja pyrkimyksiä sekä strategian seuranta, väliarviointi ja korjaavat toimet.

4. Keskustelua ilmasto- ja energiastrategiasta

Yleiskysymyksessä tiedusteltiin perusteita sähköenergian kehitysennusteille ja viitattiin ydinvoimalaitosten kalleuteen. Rinne vastasi, että taustaraportti selventää pohjaa, jolle strategian linjaukset rakentuvat, mutta taustaraportin sisällön kehittäminen on vielä kesken. TEM:illä on oma mallinsa sähkönkäytön ennusteille. Riskeihin liittyen Rinne selitti, että strategiassa ei haluta spekuloida julkisesti ja ajeta tätä kautta mahdollisesti hankkeita alas tai anneta niille nostetta.

Toinen kysyjä yleisöstä näki taustaraportin tärkeänä, ja katsoi jopa sen ottavan roolia, joka sidosryhmätyöllä oli luotaessa strategiaa. Hän tiedusteli kuka tekee taustaraportin. Rinne vastasi, että taustaraportti tehdään virkатыönä. On mahdollista, että joulukuussa järjestetään jonkinlainen kuuleminen, mutta tiekarttatyössä kuulemisten rooli on huomattavasti suurempi.

5. Kansallisen sopeutumisstrategian päivittäminen

Ympäristöjohtaja Veikko Marttila, maa- ja metsätalousministeriö, luonnonvarayksikkö

Ilmasto lämpenee Suomessa enemmän kuin maapallolla keskimäärin. Muutos ja sen nopeus asettavat haasteita sekä luonnolle että yhteiskunnalle. Sään ääri-ilmiöt, kuten viimevuotinen Tapani-myrsky, lisääntyvät. Ilmastonmuutoksen hillintä on tärkeää, mutta muutos on joka tapauksessa osin väistämätön, joten siihen on viisasta varautua.

Suomessa on toteutettu useita tutkimusohjelmia ilmastonmuutokseen sopeutumisesta, mutta ilmastonmuutoksen vaikutukset tunnetaan eri toimialoilla hyvin eri tavoin. Pisimmällä ollaan vesivarojen hallinnassa sekä maa- ja metsätaloudessa. Ilmaston muuttuessa tarvitaan esimerkiksi kasvinjalostusta. Vaikka Suomen viljelyolosuhteet tulevat muuten muuttumaan pitkälti sellaisiksi kuin ne ovat Pohjois-Saksassa, valaistuksen määrä ei muutu. Lajien siirto ei riitä, vaan tarvitaan kasvinjalostusta. Se kestää yleensä yhden tuotteen osalta kehittämisen aloittamisesta markkinoille tuomiseen noin 15 vuotta. Sopeutumistoimet voivat tukea myös muita toimialan tavoitteita, ja nykyilmaston riskeihin varautuminen auttaa myös tulevaisuudessa vallitsevaan ilmastoon sopeutumisessa. Sopeutumista voidaan arvioida asteikolla 0-5. Vesitalouden osalta ollaan tasolla 3-4 ja maatalouden, metsätalouden, liikenteen ja maankäytön taso on 3. Suomi kokonaisuudessaan on tasolla 2, mikä tarkoittaa, että sopeutumistoimien tarve on tunnustettu jossain määrin, ilmastonmuutoksen vaikutukset tunnetaan suuntaa-antavasti, sopeutumistoimia on tunnustettu ja niiden toteuttamiseksi on suunnitelmia, jotka on osittain käynnistetty.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisiksi Suomessa laadittiin vuonna 2005 maailman ensimmäinen kansallinen sopeutumisstrategia, joka liitettiin osaksi energia- ja ilmastostrategiaa. Strategia on tehty sektorikohtaiseksi, jotta se jalkautuu helpommin hallintoon, mutta läpileikkaavia teemoja on paljon. Ministeriöistä työtä koordinoi maa- ja metsätalousministeriö. Sopeutumisstrategian toimeenpanosta tehtiin väliarviointi vuonna 2009. Ilmastonmuutoksen vaikutusten osalta on huomioitava, että jotkin niistä saattavat olla myös hyödyllisiä. Laajempi kysymys on myös miten tulee varautua muualla maailmassa koettaviin ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, jotka tuntuvat Suomessa. Suurin osa varautumistoimista tapahtuu kunta- ja aluetasolla.

Sopeutumisstrategian vuosina 2012 ja 2013 tapahtuvalle päivittämiselle on tunnustettuja tarpeita. Näitä ovat mm. poikkihallinnollisen yhteistyön kehittäminen, varautuminen pessimistisen skenaarion mukaiseen voimakkaampaan ja nopeampaan ilmastonmuutokseen, sopeutumistoimien kustannus-hyötysuhteen ja kustannustehokkuuden selvittäminen päätöksenteon tueksi sekä viestinnän kehittäminen. Myös yksityisen sektorin tulee arvioida riskinsä. EU-politiikkojen vaikutus pitää ottaa huomioon, ja EU:hun liittyen unionin sopeutumisstrategia valmistuu ensi vuonna. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen koordinoitiryhmä edistää kansallisen sopeutumisstrategian toimeenpanoa ja tukee tulevaisuuden kansallisen ilmastonmuutoksen sopeutumispolitiikan valmistelua.

Puheenjohtajana jatkoi ylijohtaja Tuula Varis ympäristöministeriöstä kansliapäällikkö Pokan jouduttua poistumaan.

6. Keskustelua sopeutumisstrategiasta

Antto Vihma Ulkopoliittisesta instituutista toi esille erilaisten turvallisuusriskien sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan liittymäkohdat sopeutumiseen. Hän kertoi, että Ulkopoliittinen instituutti on valmis tukemaan näitä aiheita käsittelevässä sopeutumistyössä. Marttila kiitti tarjouksesta ja kertoi, että Suomen ulkopuolisiin vaikutuksiin sopeutumisessa ollaan vasta alussa, mutta näkökulma tullaan ottamaan huomioon. Samoin ilmastopakolaisuutta ei ole vielä varsinaisesti pohdittu, mutta sitä tullaan käsittelemään.

Puheenjohtaja pohdiskeli, että talous erilaisten kustannusten ja riskienhallinnan kautta voisi olla näkökulma, jonka avulla sopeutuminen ja hillintä voivat keskustella keskenään. Mikael Hildén SYKE:stä kertoi, että Euroopassa tehdään intensiivisesti tutkimusta sopeutumisen taloudellisesta ulottuvuudesta. Helpoin on arvioida suurten yksittäistapahtumien aiheuttamia tuhoja, mutta yleisesti ottaen sopeutumistoimien kustannusten arviointi on vaikeaa. Nyrkkisääntönä voi sanoa, että suunnitteluvaiheessa mukaan otettuina sopeutumistoimenpiteet ovat halpoja, mutta jälkikäteen toteutettuna kalliita. Tiina Koljonen VTT:stä vahvisti, että sopeutumiskustannusten arviointi on astetta vaikeampaa kuin hillinnän kustannusten, eikä täyteen varmuuteen päästä eikä siihen kannata edes pyrkiä. Reija Ruuhela Ilmatieteenlaitokselta kertoi, että taloustieteellisen tutkimuksen saralla on paljon töitä jäljellä. Hän myös kertoi, että WMO:ssa (World Meteorological Organization) on sovittu globaalista toimeenpanosuunnitelmasta, joka koskee sopeutumista. Hän kertoi myös WMO:n "The Global Framework for Climate Services" –hankkeesta, jossa on tarkoitus vapauttaa ilmastodatan käyttö, myös kaupallisiin tarkoituksiin. Tämä helpottaa mm. yritysten riskinarviointia.

Keskustelu talousnäkökulmasta jatkui. Marttila kertoi, että vakuutusyhtiöt arvioivat riskejä, mutta on toinen kysymys voidaanko tämä työ tuotteistaa. Tämä liittyy esim. siihen korvaako tulvavahingot valtio vai tuleeko vahingoilta suojautumiseksi ottaa vakuutuksia. Ainakin aiemmin kunnat ovat myöntäneet huolettomasti rakennuslupia alaville, halutuille alueille. Myös Antti Irjala ympäristöministeriöstä korosti kaavoituksen roolia ja kertoi, että ensi vuonna kartoitetaan meriveden noususkenaarioita. Tietoisuutta tulvariskeistä on lisättävä. Yleisökysymyksessä tuotiin myös esille tulvivien jokien ohijuoksutus pelloille ja tämän vaikutukset maataloudelle ja ruokaturvaan, mutta tarvittaessa vesi on ohjattava sinne, missä vahingot ovat pienimmät. Yleisökysymyksessä tuotiin esille myös mm. tulvavahinkojen korvaamisen sosio-ekonomiset vaikutukset ja oikeudenmukaisuus: yleensä matalalla sijaitsevat tontit ovat arvokkaampia, millä on yhteys niiden omistajakuntaan.

Yleisöpuheenvuorossa nähtiin tärkeänä, että ihmisenäkökulman lisäksi sopeutumisessa otetaan huomioon myös luonnon sopeutuminen. Marttila vastasi, että näkökulma on osittain mukana jo nykyisessä strategiassa. Luonnon sopeutumiseen, mutta myös sopeutumisen haasteiden yleiseen erilaisuuteen viitaten Antti Irjala YM:stä totesi, että esitetyt sopeutumisen portaat ovat todellisuudessa joillekin kierreportaita, toisille rullaportaita ja joillekin taas tikkaita.

7. Ilmasto-opas.fi tutuksi

Hankekoordinaattori Juha Karhu, Ilmatieteen laitos

Ilmasto-opas.fi on Ilmatieteen laitoksen, SYKE:n ja Aalto-yliopiston rakentama internetportaali, joka kokoaa yhteen monipuolista ilmastomuutostietoa. Palvelu on saatavilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Ruotsin- ja englanninkielisten versioiden sisällöstä noin 80 prosenttia on samaa kuin suomenkielisillä sivuilla. Sivuilla ilmastomuutosta katsotaan suomalaisesta näkökulmasta, ja palvelu tarjoaa tietoa ilmastosta, sen muutoksesta ja ilmastomuutoksen vaikutuksista myös alueellisella tai jopa paikallisella tasolla, mitä Karhu demonstroi osallistujille esittelemällä sivuilta kuntakohtaisia ilmastoennusteita.

Sivut jakautuvat kolmeen osaan. Ensimmäinen osa on Muutoksen syyt ja seuraukset, joka auttaa ymmärtämään ilmastomuutosta ja sen seurauksia. Toinen osa on Kartat, kuvaajat ja data, joka tarjoaa tietoa sekä menneestä että tulevasta ilmastosta ja skenaarioita ilmastomuutoksen vaikutuksista. Kolmas osa on nimeltään Kunnille ja kuntalaisille. Se käsittelee toimialoittain ilmastomuutoksen vaikutukset sekä hillinnän ja sopeutumisen mahdollisuudet eri kunnissa, kunnan toimivallan näkökulmasta. Ilmasto-oppaalla on myös oma Facebook-sivu.

Yleiskysymyksessä tiedusteltiin miten tuotetut sivut saadaan ylläpidettyä, mikä on yleinen ongelma. Karhu vastasi, että tämä riippuu siitä miten tärkeäksi eri hallinnonalat näkevät ilmasto-oppaan. Organisaatiot ovat nyt sitoutuneita. Viikossa sivustolla on noin 1500 yksittäistä kävijää ja noin 6000 sivulatausta. Irma Karjalainen Helsingin seudun ympäristöpalveluista kertoi, että ilmasto-oppaan englanninkielinen versio www.climateguide.fi on saanut hyvää palautetta kansainvälisesti WMO:n piirissä.

Kaikkienensa ilmasto-opas sai positiivista palautetta osallistujilta. Keskustelussa todettiin mm., että ilmastomuutokseen liittyen pitää olla erilaisia sivustoja, niin asenteisiin vaikuttavaa, herättelevää tietoa sisältäviä kuin juuri ihmisten omiin, henkilökohtaisiin tarpeisiin vastaavaa tietoa. Yleisöstä todettiin, että haasteena on saada tällaiset erilaiset sivustot kommunikoimaan keskenään. Samoin todettiin, että laadukas nettitiedotus voi vähentää viranomaisten työmäärää.

Yleisöstä tuotiin esille, että yhteiskunnallinen tiedotus on yleisesti ottaen vaisua ja vähemmän houkuttelevaa kaupalliseen markkinointiin verrattuna. Joissain Euroopan maissa julkista viestintää onkin muutettu enemmän mainokselliseen suuntaan. Tähän liittyen tiedotuksen viesti pitää rakentaa sellaiseksi, että se edistää tiedotuksen tarkoitusta. Esim. uudesta teknologiasta kiinnostuneet saattavat olla kiinnostuneita myös vähäpäästöisistä autoista, mutta hyvin ympäristötietoinen viestintä ei välttämättä tehoa heihin parhaiten.

Alviina Alametsä Allianssista toi esille, että nuorille ei ole olemassa juurikaan popularisoituja, helposti lähestyttäviä tietolähteitä internetissä. Allianssi on kiinnostunut olemaan mukana yhteistyössä tällaisten hankkeiden osalta. Yksi idea olisi nuorten hiilijalanjälkilaskuri, joka painottaisi nuorten kulutusvalintoja asumisen tai muiden vielä kotona asuvien nuorten päätösvallan ulottumattomissa olevien asioiden sijaan. Toinen idea olisi Heiaheian kaltainen yhteisöpalvelu, johon käyttäjät voisivat kirjata urheilusuoritusten sijaan ilmastotekojaan. Reija

Ruuhela kertoi, että on olemassa TULUVAT-hanke, jossa kehitetään lukioiden ja tiedeyhteisöjen välistä vuorovaikutusta sekä opetussisältöjä ilmastonmuutoksesta.

8. Keskustelua ja kokouksen päättäminen

Teemaehdotuksia seuraavaa kokousta varten otetaan vastaan.

9. Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.00.

PAULA VIRTÄ
Paula Virta
kokouksen sihteeri

LASSE LAITINEN
Lasse Laitinen
kokouksen sihteeri

Jakelu: Kaikki kokoukseen kutsutut

LIITTEET
Liite 1. Osallistujat

Esitykset:

Liite 2. Sami Rinne – Kansallisen energia- ja ilmastostrategian päivitys

Liite 3 Jyri Seppälä – Kansallisen energia- ja ilmastostrategian päivitys - kommenttipuheenvuoro

Liite 4. Veikko Marttila – Kansallisen sopeutumisstrategian päivittäminen

Liite 5. Juha Karhu – Ilmasto-opas.fi